

Bokanmälningar

**Jan Fagerberg &
Lars Lundberg (red):**

European Economic Integration: A Nordic Perspective

En fråga som har varit frekvent förekommande under det senaste året är vilka effekter den europeiska integrationen har och kommer att få på Sverige. Frågan har nu ytterligare aktualiseras då Sveriges förhandlingar om ett medlemskap i den Europeiska Unionen (EU) går mot sin slutfas och en svensk folkomröstning om ett anslutande till EU rycker allt närmare.

I boken, *European Economic Integration: A Nordic Perspective* (Avebury 1993), redigerad av Jan Fagerberg och Lars Lundberg, analyseras vissa effekter av den europeiska integrationen på de nordiska länderna. Teoretiska studier av tänkbara kommande effekter på de nordiska länderna av den europeiska integrationen och av nordiskt deltagande i integrationen kombineras med erfarenheter och lärdomar ifrån tidigare nordisk integration med Europa.

Boken är uppdelad i fyra delar. Den första delen granskar effekterna av den europeiska integrationen på handel och specialisering och del två behandlar dess påverkan på företagets konkurrenssituation och på rådande marknadsstruktur. Den tredje delen tar upp frågor om arbetskraftens rörlighet, om lönebildning och om penningpolitik i en europeisk

union, medan den sista delen utreder vissa sociala och politiska konsekvenser av integrationen i Europa. I denna anmälan finns tyvärr bara utrymme att selektivt granska några av de uppsatser som ingår i boken.

Komparativa fördelar

I kapitel 4 i bokens första del skriver Lars Lundberg och Pär Wiker om vilka komparativa fördelar Norden har i Europa med ett EES-avtal, dvs med ett Europeiskt Ekonomiskt Samarbetsavtal. Utgångspunkten är att det är skillnaden i faktortillgångar som ger upphov till komparativa fördelar. Nuvarande handelsmönster mellan Norden och EU med industrivaror analyseras och man försöker att dra vissa slutsatser om vilka effekterna blir på nordisk industristruktur och produktion av att EES-avtalet träder ikraft. Ett resultat som framträder av analysen är att Finlands, Norges och Sveriges export till EU domineras av kapitalvaror samt av energi- och skogsprodukter. Dessutom uppvisar denna grupp av länder en export av kunskapsintensiva varor till EUs södra medlemsländer medan man tycks importera kunskapsintensiva produkter ifrån Storbritannien och Tyskland. Dessa resultat gäller även för Danmarks handel med EU.

De implikationer Lundberg och Wiker ger för en vidare nordisk specialisering inom ramen för EES-avtalet är relativt försiktiga och garderade. Författarna skriver att man, under vissa antaganden, kan förvänta sig en förstärkning av nuva-

rande specialisering. Det påpekas dock att det finns gränser för hur mycket nordisk export i linje med existerande komparativa fördelar kan öka. Eftersom servicehandel tidigare varit mer skyddad från utländsk konkurrens än andra sektorer anses det sannolikt att Nordens handel med EU kommer att öka i kunskapsintensiva tjänster. Lundberg och Wiker menar vidare att det är mycket troligt att det är inombranschhandel som kommer att stå för den största ökningen i de nordiska ländernas handel med EU under 1990-talet. Detta skulle då innebära att skillnader i faktortillgångar länder emellan kommer att bli mindre viktiga och att eventuella vinster ifrån en ekonomisk integration genom att ytterligare utnyttja våra komparativa fördelar kommer att bli begränsade. En vidare analys av hur stora effekterna av det nyss tecknade EES-avtalet och av en eventuell EU-anslutning kan tänkas bli på de sektorer där vi idag har komparativa fördelar gentemot EU skulle vara en intressant uppföljning på denna uppsats.

Handelshinder

I den uppsats som inleder bokens andra del undersöker Pär Hansson hur handelshinder mellan Norge och Sverige å ena sidan och EU å den andra, har påverkat vinstmarginalerna i 64 industrisektorer i de två nordiska länderna. Det antas att effekterna på vinstmarginalerna blir större av borttagna handelshinder i Norge än i Sverige eftersom konkurrensen antas öka relativt mer i ett litet land då ett sådant ofta har en mer koncentrerad produktionsstruktur. I Hanssons empiriska analys framkommer bl a att när importandelen i ett land ökar (viktad med inhemsk produktion och export), minskar de 64 industrisektorernas vinstmarginaler i genomsnitt. Författaren kan också påvisa att en ökad norsk import ger en större effekt på vinstmarginalerna än en ökad svensk import vilket indikerar att hypote-

sen stämmer om att effekterna på vinstmarginalerna av borttagande av handelshinder är mer betydande i ett mindre land. När icke-tariffära handelshinders påverkan på vinstmarginalerna analyseras visar det sig, i Sveriges fall, att i sektorer starkt påverkade av icke-tariffära handelshinder är importandelens reducerande effekt på vinstmarginalerna mindre. Detta kunde dock inte påvisas för Norge. Hansson konstaterar avslutningsvis att det finns potentiella välfärdseffekter för Sverige med ett EES-avtal och att dessa effekter kan komma att finnas i sektorer där icke-tariffära handelshinder har och tidigare har haft stor påverkan på konkurrensen.

Uppsatsen är kort och koncis och innehåller så mycket information att den bör läsas koncentrerat för att man skall kunna inse omfattningen av allt den egentligen har att säga. Hanssons uppsats, som bara löper över lite drygt tio sidor, skulle mycket väl kunna utökas med ett antal sidor för att ge utrymme åt en vidare diskussion kring uppsatsens empiriska del och dess resultat.

Byggsektorn

I kapitel 8 analyserar Kerstin Krafft hur den europeiska integrationen kan komma att påverka konkurrensen inom den svenska byggsektorn. I den inledande genomgången av den svenska byggsektorns struktur förvånas man över dess stora koncentration till ett fåtal företag och över den stora bristen på importkonkurrens. Det största byggnadsföretaget i Sverige hade 1987 en marknadsandel på 23 procent och de fyra största företagen hade tillsammans mer än 50 procent av den svenska marknaden. Koncentrationen i andra länder är avsevärt lägre. I Tyskland hade det största företaget 1987 en marknadsandel på 1,2 procent. Krafft går igenom olika faktorer som kan tänkas påverka utbudet inom byggsektorn och redogör vidare för hur den svenska bygg-

sektorn är skyddad mot frihandel och i vilken utsträckning den svenska byggsektorn verkligen har blivit utsatt för utländsk konkurrens. Hennes genomgång mynnar ut i ett antal hypoteser om vad som påverkar importkonkurrensen i byggsektorn. Dessa hypoteser testas sedan genom att förändringar i nordiska byggföretags marknadsandelar analyseras över tid och över svenska län.

Krafts resultat är ej entydiga. Några av hennes hypoteser bekräftas signifikant i den empiriska undersökningen medan andra hypoteser inte kan stödjas. Starkast stöd får hypoteserna att storleken på avståndet till potentiella exportörer påverkar importkonkurrensen inom byggsektorn negativt och att importandelen föregående år tycks vara positivt korrelerad med importandelen följande år. Författarinnan tror att EES-avtalet kommer att påverka importkonkurrensen i byggsektorn positivt eftersom samma handelsrestriktioner som idag gäller mellan de nordiska länderna nu även kommer att gälla för övriga EES-länder. Dessutom kommer vi att ha en gemensam arbetsmarknad med dessa länder påpekar Krafft avslutningsvis.

Den svenska byggsektorn är intressant och det är välkommet att effekterna på denna av ett EES-avtal diskuteras. Eftersom byggsektorn i princip tidigare har varit fri ifrån utländsk konkurrens är det svårt att göra några skattningar av hur stora effekterna kan bli av en vidare reduktion av handelshindren på denna marknad. Det skulle dock vara intressant att läsa en eventuell vidare undersökning av hur EES-avtalet, när det varit i kraft en viss tid, verkligen kom att påverka den svenska byggsektorn.

Effekter av integration

I kapitel 10 av bokens andra del diskuterar Arne Melchior den omtalade Cecchini-rapporten som kanske är den mest omfattande analys av de ekonomiska effek-

terna av slutförandet av EUs interna marknad som gjorts. Melchior diskuterar ett flertal intressanta effekter av den europeiska integration. Han belyser ett antal aspekter som man kanske normalt sett inte själv omedelbart reflekterar över. Som exempel kan nämnas att det är tänkbart att perifera länder i EU kan komma att förlora på en integration då det finns en möjlighet att företag väljer att allokera sin produktion i närhet av marknadens centrum vilket antas vara i de mest tätbefolkade områdena i Europa. Melchior lägger fram viss kritik mot Cecchini-rapporten som uppenbarligen har sina brister. Författaren till uppsatsen konstaterar också att det är skattningarna av de kvalitativa effekterna av den inre marknadens slutförande som är styrkan i Cecchini-rapporten och inte skattningar av de aggregerade välfärdseffekterna. Det är annars dessa skattningar av en, mer eller mindre, drastisk ökning i tillväxttakten på grund av slutförandet av den inre marknad som rapporten är mest känd för. För oss som inte har läst Cecchini-rapporten kan det upplevas som positivt att få vissa delar av rapporten belyst ur ett lite annorlunda perspektiv.

Monetär union

I det trettonde kapitlet i bokens tredje del utgår Anders Vredin ifrån existerande teoretiska argument i litteraturen kring en monetär union och han diskuterar förutsättningarna för en sådan i Europa i ljuset av de empiriska bevis som finns inom området. Uppsatsen börjar med att behandla förhållandet mellan prisstabilitet och centralbanksberoende i en sluten ekonomi. Vissa studier har kunnat påvisa ett samband mellan centralbanksberoende och låg inflationstakt men Vredin anser att dessa studier skulle väga tyngre om fler variabler inkluderades i undersökningarna. Dessutom kritiseras det faktum att man har nöjt sig med att titta på en simpel korrelation mellan central-

banksberoende och prisstabilitet. Vidare argumenteras det för att låg inflation inte bara är ett utslag av betydande centralbanksberoende utan också av samhällets sociala målfunktion. Läsaren får lätt uppfattningen att en mer självständig centralbank är något som Vredin ställer sig något tveksam till som en åtgärd ämnad till att åstadkomma prisstabilitet.

Författaren konstaterar vidare att en statistiskt pålitlig utvärdering av effekten av European Monetary System (EMS) är svår att göra eftersom stickproven är små. Det har dock visat sig att EMS-länderna klarade sig bättre än övriga OECD-länder när det gäller att hålla inflations- och arbetslöshetsciffrorna nere under perioden 1988–91. Denna period är dock för kort för att några trovärdiga slutsatser om effekterna av EMS skall kunna dras. Vredin går vidare igenom vissa kriterier för huruvida Europa kan anses vara ett optimalt valutaområde eller ej. Indikationer finns både för och emot tesen att Europa skulle vara ett sådant, men författaren anser att Europa i vart fall inte har sämre förutsättningar än USA att vara ett optimalt valutaområde. Författaren skriver avslutningsvis att det inte finns några starka teoretiska argument för ett ökat centralbanksberoende, att Europa knappast kan anses vara ett optimalt valutaområde och att den senaste tidens kriser inom det europeiska valutasamarbetet nästan kunde ha förväntats eftersom skillnaderna mellan EMS-länderna är stora, inte bara på det sätt de europeiska länderna reagerar på olika störningar men också på de skillnader i olika beslutsfattarens uppfattning om vilken slags politik som bör föras.

Artikeln är intressant. Författaren menar att samhällets sociala kostnader kan minska om prisstabilitetsmålet till viss del tillåts ge vika till förmån för att kunna påverka reala variabler i samhället såsom arbetslöshet och produktion. Fast en lägre prioritering av prisstabilitetsmålet kan ju

dock komma att påverka reala variabler negativt i ett längre perspektiv.

Aha-upplevelser

Boken täcker ett flertal områden vilket får sägas vara dess styrka såväl som dess svaghet. Vissa artiklar är mer intressanta än andra och kanske skulle man vunnit på att plocka bort några uppsatser för att göra boken kortare och för att koncentrera den på något färre ämnesområden. Ett flertal artiklar har karaktären av att de ger en liten "aha-upplevelse" när man inser vilka konsekvenser en integration av Norden med övriga Europa kan komma att ge upphov till. Det känns positivt. För övrigt kan kanske bokens titel, *European Economic Integration: A Nordic Perspective*, anses vara något missvisande eftersom boken är koncentrerad på vissa effekter av europeisk integration på Finland, Norge och Sverige och inte berör eventuella effekter i någon nämnvärd utsträckning på vare sig Island, som förvisso inte har ansökt om medlemskap i EU men likväl tillhör Norden, eller Danmark som redan är medlem i EU.

*Civilekonom LARS NILSSON
Nationalekonomiska institutionen
Lunds universitet*